

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-346-5-92>

УДК 631.1:338.43

КОЗАК Мирослав

Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"

<https://orcid.org/0000-0002-8504-5528>kozak.myroslav@gmail.com

МАМЧУР Володимир

Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"

<https://orcid.org/0000-0003-1300-3633>mamchur111@ukr.net

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

У статті обґрунтовано ключові методичні підходи до забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва з урахуванням необхідності вирішення численних складних завдань для вітчизняного агросектора в сучасних умовах постійного зростання ринкових викликів та економічної нестабільності. Проаналізовано системний, процесний, функціональний, проєктний, підхід нечіткої логіки та комплексно-аналітичний підходи, кожен із яких характеризується методичною специфікою, перевагами та обмеженнями. Встановлено, що системний підхід дозволяє розглядати сільськогосподарське виробництво як цілісну систему, у якій узгоджуються технологічні, організаційні, фінансові, екологічні, кадрові та інші підсистеми, що підвищує ефективність впровадження інноваційних розробок. Процесний підхід спрямований на оптимізацію інноваційних процесів від генерації бізнес-ідеї до реалізації технологій, де значна увага надається забезпеченню прозорості та контролю новітніх впроваджень. Функціональний підхід фокусує увагу на ключових сферах сільськогосподарського виробництва, дозволяючи оцінювати вплив інноваційних технологій на ефективність ресурсного забезпечення агропідприємств. Проєктний підхід забезпечує структуровану реалізацію інновацій у вигляді бізнес-проєктів із визначеними цілями, бюджетами та показниками ефективності. Підхід нечіткої логіки є ефективним для прийняття інноваційноорієнтованих рішень в умовах невизначеності, враховуючи погодні, ринкові та інші фактори, а комплексно-аналітичний підхід інтегрує системний, функціональний і процесний аналіз для прогнозування ефективності та вибору засобів впровадження новітніх розробок у агропромисловому комплексі. Наведені методичні підходи взаємодоповнюють один одного, що дозволяє агропідприємствам адаптувати високотехнологічні інноваційні рішення до конкретних бізнес-операцій, оптимізувати використання ресурсів та підвищувати ефективність виробництва нових видів сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: сільськогосподарське виробництво, агропромисловий комплекс, агропідприємства, сільськогосподарська продукція, інноваційний розвиток, інновації, технології, розробки, методичний підхід, забезпечення.

KOZAK Myroslav, MAMCHUR Volodymyr

National Scientific Center "Institute of Agrarian Economy"

METHODOLOGICAL PRINCIPLES FOR ENSURING INNOVATIVE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL PRODUCTION

The article substantiates key methodological approaches to ensuring the innovative development of agricultural production, taking into account the need to solve numerous complex tasks for the domestic agricultural sector in modern conditions of constant growth of market challenges and economic instability. The systemic, process, functional, project, fuzzy logic approach and complex analytical approaches are analyzed, each of which is characterized by methodological specificity, advantages and limitations. It is established that the systemic approach allows us to consider agricultural production as a holistic system in which technological, organizational, financial, environmental, personnel and other subsystems are coordinated, which increases the efficiency of the implementation of innovative developments. The process approach is aimed at optimizing innovation processes from the generation of a business idea to the implementation of technologies, where significant attention is paid to ensuring transparency and control of the latest implementations. The functional approach focuses on key areas of agricultural production, allowing us to assess the impact of innovative technologies on the efficiency of resource provision of agricultural enterprises. The project approach provides structured implementation of innovations in the form of business projects with defined goals, budgets and performance indicators. The fuzzy logic approach is effective for making innovation-oriented decisions in conditions of uncertainty, taking into account weather, market and other factors, and the complex analytical approach integrates system, functional and process analysis to predict the effectiveness and choose the means of implementing the latest developments in the agro-industrial complex. The above methodological approaches complement each other, which allows agricultural enterprises to adapt high-tech innovative solutions to specific business operations, optimize the use of resources and increase the efficiency of production of new types of agricultural products.

Keywords: agricultural production, agro-industrial complex, agricultural enterprises, agricultural products, innovative development, innovations, technologies, developments, methodological approach, provision.

Стаття надійшла до редакції / Received 30.08.2025

Прийнята до друку / Accepted 22.09.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В сучасних умовах функціонування вітчизняних агропідприємств залишається низка невирішених питань, пов'язаних із комплексним впровадженням інноваційних розробок та новітніх технологій. Сформований методичний базис частково охоплюють окремі аспекти сільськогосподарського виробництва,

проте їхня інтеграція для забезпечення стабільності та стійкості інноваційного розвитку на рівні агропідприємств досі недостатня. Зокрема, наявна фрагментарність методичного базису ускладнює оцінювання результативності техніко-технологічних рішень, якості управління ресурсним забезпеченням інноваційної діяльності та ін.

У цьому контексті особливо важливим є оновлення методичного базису, здатних забезпечити комплексне та ефективне впровадження інновацій, що дозволяє підвищити стабільність, конкурентоспроможність та стійкість агропромислового комплексу до зовнішніх і внутрішніх викликів. Реалізація таких методичних підходів здатна сприяти не лише оптимізації виробничих процесів, а й покращенню стратегічного планування інноваційного потенціалу агропідприємств, створенню передумов для ефективного залучення інвестицій, модернізації техніко-технологічної бази та підвищення якості сільськогосподарської продукції.

Відтак, високою науковою цінністю є формування практико-орієнтованих рекомендацій щодо системного управління інноваційним розвитком, що забезпечує синергетичний ефект від інтеграції різних методичних підходів та прискорює темпи впровадження інновацій у сільськогосподарському виробництві. Відповідно очікуваним результатом є вирішення комплексних стратегічних завдань модернізації агропромислових підприємств та підвищення їхньої адаптивності до сучасних ринкових викликів та економічних шоків.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед наукових досліджень процесів забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва простежується посилення уваги до оновлення методичних положень налагодження та розширення сфер реалізації інноваційної діяльності, проведення техніко-технологічних розробок, впровадження сучасних цифрових продуктів та ін. Так, М. Ільчук та ін. акцентують на необхідності формування цілісних теоретичних засад інноваційних змін у сільському господарстві, визначаючи інновації як ключовий механізм підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва [1, с. 17–25]. Таку наукову позицію доповнює Е. Савицький, який аналізує сучасні реалії інноваційного розвитку агробізнесу в Україні та підкреслює, що інноваційна активність підприємств суттєво залежить від стану ринкової інфраструктури, доступу до фінансів і рівня технологічної модернізації [2, с. 104–107]. В контексті таких підходів, Б. Хахула наголошує на важливості переходу до моделі «зеленої економіки» як основи для сталого інноваційного розвитку аграрного сектору, підкреслюючи екологічну компоненту методичного забезпечення [3, с. 256–264].

Аналіз організаційно-управлінських аспектів інноваційної діяльності представлений у праці [4] дозволяє виділити вагомість консультативного супроводу для підвищення інноваційності аграрних підприємств. Подібні висновки комплементарно доповнюють О. Гончаренко та В. Тимошук, які наголошують на ролі ефективного управління при розробленні інноваційної політики агропідприємствам [5, с. 19–23]. У цьому контексті важливим є також бачення Ж. Гарбара та К. Майбородюк, які розглядають інноваційний менеджмент як базис для формування стратегій розвитку аграрних підприємств, що дозволяє визначити управлінську складову методичного забезпечення посилення темпів розвитку сільськогосподарського виробництва [6, с. 11–17].

Також дослідження науковців передбачають визначення фінансово-економічних засад забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва. Так, В. Бойко та ін. доводять, що фінансова результативність аграрних підприємств безпосередньо залежить від їх здатності впроваджувати інновації та ефективно управляти ресурсним забезпеченням [7, с. 129–155]. Водночас питання інвестиційного забезпечення більш детально розглянуті у дослідженні Ж. Гарбар та К. Майбородюк, де визначено ключові напрями залучення інвестицій у високотехнологічний розвиток сільськогосподарських підприємств [8, с. 18–22].

Економічні, соціальні, ринкові та інші аспекти функціонування і розвитку аграрного сектору широко висвітлені у працях [9, с. 36–41; 10, с. 167–171], де увага зосереджена на інституційних та структурних факторах підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції і розвитку сільських територій. Такі положення доповнюють дослідження О. Гончаренка та ін., у яких ідентифіковано сучасні інноваційні тренди, що формують нову парадигму функціонування і розвитку суб'єктів агропромислового комплексу [11, с. 55–61].

Проблематика інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва нерозривно пов'язана з питанням відновлення та стратегічного переосмислення ролі аграрного сектору в умовах війни. Роботи М. Негрея, М. Дяченка та ін. розкривають негативний вплив військових дій на виробничий потенціал та інноваційні можливості вітчизняних аграрних підприємств, водночас окреслюючи напрями їх адаптації та трансформації [12; 13]. У цьому ж напрямі О. Прокопишин та ін. пропонують стратегії інноваційного розвитку агробізнесу у післявоєнний період, підкреслюючи важливість модернізації технологій та переосмислення управлінських підходів [14, с. 33–37].

Примітно, що у сучасних умовах економічної невизначеності актуальними є результати наукових досліджень Ю. Коваленка та Є. Гримак, які підкреслюють необхідність формування оновлених механізмів фінансування інноваційного розвитку аграрної сфери в післявоєнний період, зокрема через удосконалення інституційного, кредитно-інвестиційного та іншого інструментарію [15, с. 301–312].

Попри сформованість фундаментальних положень інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва, зберігається потреба в подальшому оновленні методико-прикладного інструментарію, здатного забезпечити ефективне впровадження інновацій та новітніх технологій агропромисловими підприємствами. Особливо вагомим значення такі науково-методичні розробки набувають у контексті повсякденного відновлення агропромислового комплексу України, що потребує нового бачення та нетипового підходу до розв'язання складних завдань інноваційного розвитку галузі.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Попри значний теоретико-методичний та науково-прикладний прогрес у забезпеченні інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва, численна кількість його аспектів залишаються недостатньо дослідженими та впровадженими. Втім існуючі методичні підходи здебільшого недостатньо комплексно та системно охоплюють процеси впровадження та використання інноваційних розробок в агропромисловому комплексі, що призводить до обмеженості розроблення інноваційноорієнтованих управлінських рішень для забезпечення стабільного зростання агропідприємств.

Примітно, що збереження фрагментарності підходів ускладнює оцінювання ефективності інноваційної сільськогосподарської діяльності та прогнозування її результатів, коли необхідно забезпечити техніко-технологічне оновлення, покращення інвестиційної привабливості та інші аспекти розвитку агропідприємства. Також застосування існуючих методик у сучасних умовах високої динамічності та непрогнозованості обмежене нестачею актуальних даних, складністю адаптації та налагодження ресурсного забезпечення тощо. Відтак, незважаючи на наявні фундаментальні напрацювання, актуальним залишається питання оновлення методичних засад, на основі яких можливо забезпечити комплексне впровадження інновацій та технологічних розробок.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування науково-методичних засад забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сучасний стан агропромислового комплексу України характеризується значними трансформаційними змінами, що зумовлені повномасштабним воєнним вторгненням, зростанням гібридних загроз, глобалізацією ринків, динамікою технологічних змін та зростанням численних вимог до ефективності сільськогосподарського виробництва. В умовах конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках актуальним завданням стає забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств, що передбачає не лише впровадження новітніх технологій і методів управління, але й формування сприятливого організаційно-економічного середовища для їх реалізації.

Примітно, що інноваційна діяльність у агросекторі охоплює комплекс заходів, спрямованих на підвищення економічної ефективності, покращення якості агропродукції, оптимізацію ресурсних витрат і забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарського виробництва. Так, ефективне впровадження інновацій переважно передбачає системний підхід, що включає планування, організацію, мотивацію персоналу, модернізацію виробничих процесів, інтеграцію наукових розробок у практичну діяльність агропідприємств та ін.

Водночас, незважаючи на наявний потенціал, більшість агропідприємств стикається з проблемами фінансування, недостатньою технічною оснащеністю, обмеженим доступом до сучасних інформаційних технологій та низьким рівнем інтеграції наукових розробок у виробничі процеси. Такі чинники значно стримують темпи інноваційного розвитку та знижують конкурентоспроможність вітчизняного аграрного сектору на глобальному ринку. Відповідно вагоме значення має визначення ключових методичних положень управління інноваційних процесів, оновлення концептуального інструментарію стимулювання впровадження інновацій, удосконалення системних аспектів модернізації ризикоорієнтованій моделі високотехнологічного розвитку та ін.

Більше того, посилюється необхідність підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору України шляхом комплексного та системного використання інноваційних рішень, здатних забезпечити стабільний економічний розвиток і ресурсну ефективність сільськогосподарського виробництва. Без застосування сучасного методичного базису вирішення питань забезпечення інноваційного розвитку стає значно ускладненим. Основну увагу слід зосередити на розробці та впровадженні системних методичних підходів, які передбачають наступне:

- (1) оцінювання потенціалу інноваційно-технологічних ресурсів, що включає обґрунтування наявних технологій, матеріально-технічної бази та кадрового забезпечення агропідприємств;
- (2) формування ефективних моделей управління інноваційними процесами – від стратегічного планування до контролю результативності;
- (3) удосконалення механізмів стимулювання інноваційної діяльності, включаючи фінансові, організаційні та нормативні інструменти підтримки;

(4) інтеграцію наукових досліджень у сільськогосподарське виробництво із забезпеченням практичного застосування розробок вітчизняних науково-дослідних установ у агросекторі;

(5) моніторинг та оцінювання ефективності впровадження високотехнологічних рішень, де передбачається посилення контролю над досягненням цілей інноваційного розвитку та коригування стратегічних підходів управління сільськогосподарським виробництвом.

Відтак, оновлення методичного базису інноваційного розвитку є ключовим фактором забезпечення стабільного функціонування агропромислового комплексу, підвищення його конкурентоспроможності і економічної безпеки, адаптації до сучасних економічних і технологічних викликів. А це передбачає формування комплексного методичного підходу до управління інноваційними процесами, інтеграції наукових розробок та оптимізації використання ресурсів агропромислового комплексу.

Важливим аспектом є також забезпечення ефективного інформаційного та кадрового супроводу, розвиток інфраструктури підтримки інновацій і створення стимулів для активного впровадження новітніх технологій. У підсумку можливо підвищити рівень ефективності сільськогосподарського виробництва, поліпшити якість агропродукції, мінімізувати витрати та знизити ризики, пов'язані з нестабільністю ринкових умов, сприяючи тим самим стабільному і стійкому розвитку аграрного сектору та його інтеграції у глобальні економічні процеси.

Примітно, що існує численна кількість підходів до забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва, які відрізняються методологічними засадами, об'єктами впливу та інструментами реалізації. Кожен із них спрямований на підвищення ефективності виробничих процесів, оптимізацію використання ресурсів та інтеграцію новітніх технологій у діяльність агропідприємств. Важливим аспектом є те, що вибір конкретного підходу визначається як внутрішніми характеристиками агропідприємства – рівнем технологічної оснащеності, кваліфікацією персоналу, організаційною структурою, так і зовнішніми умовами функціонування – ринковою кон'юктурою, доступом до фінансових ресурсів, нормативно-правовим середовищем та природно-кліматичними факторами. Відтак, кожен підхід передбачає застосування певних методів оцінювання, планування та контролю, що дозволяє агропідприємству не лише впроваджувати інноваційні розробки, а й ефективно управляти ризиками, пов'язаними з їх реалізацією.

Крім того, інтеграція цих методичних підходів у практичну діяльність агропідприємств дозволяє формувати комплексну систему забезпечення інноваційного розвитку, де технологічні, організаційні, фінансові, інтелектуально-кадрові та інші аспекти взаємопов'язані і узгоджені між собою. А це дозволяє забезпечити більш системний та цілеспрямований розвиток сільськогосподарського виробництва, підвищення конкурентоспроможності і економічної безпеки агросектору та стабільне ефективне використання ресурсів у довгостроковій перспективі.

Для більш ефективного впровадження інновацій доцільно розглядати методичні підходи не окремо, а в комплексі, оцінюючи їхні переваги та обмеження. Так, у табл. 1 наведено ключові методичні підходи, що дозволяє систематизувати новітні практики забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва та обрати найбільш доцільні методики залежно від стратегічних цілей і виробничих умов конкретного агропідприємства.

Так, системний підхід є критично важливим для того, щоб розглядати інноваційний розвиток агровиробництва як цілісну і взаємопов'язану систему, де технологічні, організаційні, фінансові, екологічні та інтелектуально-кадрові підсистеми інтегровані і взаємодіють між собою. Значущість такого підходу полягає в тому, що дозволяє агропідприємствам оцінювати інноваційні процеси не ізольовано, а в комплексі, що дає змогу враховувати взаємозалежність фінансово-інвестиційних ресурсів, технологій і управлінських рішень. Відповідно застосування системного підходу сприяє підвищенню ефективності впровадження нових технологій, оптимізації використання ресурсів, узгодженню діяльності різних підсистем та підвищенню рівня управлінської координації на всіх етапах сільськогосподарського виробничого циклу.

Водночас, використання цього підходу потребує значного обсягу актуальних даних про виробничі процеси, економічні показники, технологічні новації та кадровий потенціал в агропромисловому комплексі. Крім того, складність моделювання інноваційних процесів у сільськогосподарському виробництві та високі вимоги до кваліфікації агроаналітиків обумовлюють необхідність розвитку спеціалізованих інформаційних систем та постійного навчання і удосконалення професійних навичок персоналу. Попри це, системний підхід дозволяє створити основу для стратегічного планування інноваційного розвитку, де перевага надається прогнозуванню очікуваних результатів впровадження високотехнологічних рішень і мінімізації ризиків та загроз, що робить його ключовим інструментом управління поступом агропромислового комплексу.

Натомість процесний підхід має вагоме значення для оптимізації інноваційних процесів на всіх етапах налагодження високотехнологічного сільськогосподарського виробництва — від генерації бізнес-ідей та розробки технологічних рішень до їх впровадження у виробничу практику. Важливість такого підходу полягає в тому, що завдяки йому можливо систематизувати діяльність агропідприємства, забезпечити прозорість і контроль над кожним етапом інноваційного циклу, стандартизацію процесів впровадження нових технологій. У результаті агропідприємства можуть більш ефективно координувати діяльність різних підрозділів, зменшувати дублювання функцій і помилок, підвищувати результативність інноваційних впроваджень.

Примітно, що процесний підхід сприяє оптимізації ресурсного використання, оскільки дозволяє точно визначати послідовність операцій, строки виконання та відповідальних за кожний етап, що важливо для досягнення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. Також за допомогою такого підходу вдається підтримати та підвищити якість культури планування та контролю, стимулювати впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних систем управління та інструментів моніторингу, що забезпечує своєчасне та обґрунтоване прийняття інноваційноорієнтованих управлінських рішень.

Методичні підходи	Зміст / характеристика	Впровадження	
		переваги	обмеження
Системний	Передбачається розгляд інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва як цілісної системи, що включає технологічні, організаційні, фінансові, екологічні, інтелектуально-кадрові та інші підсистеми	↑ комплексне бачення інноваційно-технологічних процесів у агросекторі; ↑ узгодження інновацій між виробничими, управлінськими та фінансовими підсистемами; ↑ підвищення ефективності впровадження нових агротехнологій	↓ складність моделювання інноваційних процесів на агропромислових підприємствах; ↓ потреба у великому обсязі актуальних даних з сільгоспвиробництва; ↓ високі вимоги до кваліфікації агроаналітиків
Процесний	Орієнтація на забезпечення оптимізації інноваційних процесів у галузі – від генерації бізнес-ідей до впровадження технологій у сільгоспвиробництво	↑ підвищення ефективності впровадження новітніх технологій у сільгоспвиробництво; ↑ прозорість і контроль агровиробничих процесів; ↑ стандартизація впровадження агроінновацій	↓ недостатнє охоплення стратегічних напрямів розвитку агросектора; ↓ обмежене врахування зовнішніх ризиків (погодних, ринкових, демографічних та ін.) сільгоспвиробництва
Функціональний	Передбачається оцінювання потреби в інноваціях і їх впливу за ключовими напрямками розвитку сільськогосподарського виробництва: техніко-технологічного, інвестиційного, фінансового, екологічного, маркетингового, кадрового та ін.	↑ точкова оптимізація виробничих процесів і ресурсів в агросекторі; ↑ покращення ефективності інновацій у кожній функціональній сфері сільгоспвиробництва; ↑ можливість оцінювання впливу нових технологій на урожайність і якість сільгосппродукції	↓ ризик фрагментарності впровадження агроінновацій; ↓ недостатня увага комплексним ефектам між функціональними процесами сільгоспвиробництва; ↓ можлива втрата синергії між технологіями і організаційно-економічними процесами сільгоспвиробництва
Проектний	Реалізація інновацій у вигляді бізнес-проектів із чіткими цілями, строками, бюджетами, показниками ефективності; актуальний для забезпечення техніко-технологічної модернізації та оновлення виробничих процесів сільськогосподарських підприємств	↑ чітке планування та контроль впровадження сільськогосподарських технологій; ↑ оцінювання ризиків і ефективності агропроектів; ↑ придатність для інвестицій у оновлення виробничих сільськогосподарських потужностей	↓ залежність від стабільності фінансування інноваційної діяльності сільгоспвиробників; ↓ високі вимоги до компетенцій у проектному менеджменті сільськогосподарського бізнесу; ↓ складність реалізації сільськогосподарських бізнес-проектів в умовах нестабільності аграрних ринків
Нечіткої логіки	Використовується для оцінювання ризиків та загроз, конкурентного потенціалу, ефективності сучасних технологій в умовах невизначеності (впливу погодних факторів, ринкових коливань, нестачі даних та ін.), характерних для сільськогосподарського виробництва	↑ дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо впровадження інновацій у сільському господарстві; ↑ врахування складних взаємозв'язків між технологіями, інвестиційними ресурсами і кліматичними умовами; ↑ підтримка стабільного впровадження агроінновацій	↓ складність математичного апарату для забезпечення об'єктивності управлінських рішень; ↓ потреба у спеціальному програмному забезпеченні оцінювання новітніх тенденцій сільськогосподарського виробництва; ↓ необхідність експертних знань у секторі сільськогосподарського виробництва
Комплексно-аналітичний	Поєднання системного, функціонального, процесного та іншого аналізу для обґрунтування сформованості інноваційного потенціалу, прогнозування ефективності та вибору пріоритетних високотехнологічних рішень в агропромисловому комплексі	↑ комплексне оцінювання технологічних сільгоспінновацій; ↑ інтеграція економічних, управлінських та технічних агропромислових аспектів; ↑ підвищення ефективності інвестицій у модернізацію сільськогосподарського виробництва	↓ високі вимоги до збору та обробки агропромислових даних; ↓ потреба у кваліфікованих агроаналітиках; ↓ складність інтеграції різних методик у реальних умовах розвитку сільськогосподарського виробництва

Рис. 1. Методичні підходи до забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва: зміст, переваги та обмеження

Потрібно відмітити й певні обмеження при застосуванні процесного підходу. Зокрема, такий підхід недостатньо охоплює стратегічні напрямки розвитку агросектора та не завжди враховує зовнішні ризики, такі як погодні фактори, ринкові коливання або зміни нормативно-правового середовища. Все це може обмежувати його ефективність у довгостроковій перспективі, особливо в умовах високої нестабільності ринків та змін кліматичних умов. Тому процесний підхід доцільно поєднувати з іншими методичними

підходами, що дозволяє комплексно управляти інноваційними процесами і враховувати як внутрішні, так і зовнішні чинники розвитку агропромислового комплексу.

Стосовно функціонального підходу, то доречно виділити його ключове значення для покращення оцінювання потреби в інноваціях у ключових сферах сільськогосподарського виробництва, зокрема у техніко-технологічній, інвестиційній, фінансовій, екологічній, маркетинговій та інтелектуально-кадровій. При цьому, його значущість полягає в тому, що дозволяє детально аналізувати кожну функціональну складову сільськогосподарського виробництва, виявляти слабкі місця та визначати пріоритети для впровадження нових технологій або управлінських рішень.

Застосування функціонального підходу сприяє точковій оптимізації виробничих процесів і ресурсів, покращенню оцінювання впливу інновацій на урожайність та якість сільськогосподарської продукції, підвищує ефективність використання ресурсного забезпечення. Крім того, такий підхід допомагає розробляти вузькоспеціалізовані стратегії для кожної функціональної сфери, забезпечує можливість прогнозування результатів впровадження нових технологій і контролю їх ефективності на рівні окремих підсистем управління процесами сільськогосподарського виробництва.

Разом із тим застосування функціонального підходу має певні обмеження при забезпеченні інноваційного розвитку агропідприємств. Зокрема існує ризик фрагментарності впровадження інновацій, коли зміни у одній функціональній сфері не завжди узгоджуються з іншими, що може призводити до втрати синергії між технологіями, організаційними процесами та управлінськими рішеннями і знижувати загальну ефективність інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва. Тому для досягнення оптимального результату функціональний підхід доцільно інтегрувати з іншими методичними підходами, зокрема системним або комплексно-аналітичним, що забезпечує збалансований і скоординований розвиток усіх складових управління агропромисловими процесами.

Натомість проєктний підхід обґрунтовано застосовувати для реалізації інновацій у вигляді чітко структурованих бізнес-проєктів із визначеними цілями, строками, бюджетами та показниками ефективності. Важливість підходу полягає в тому, що завдяки його інструментарію вдається систематизувати впровадження новітніх технологій, формалізувати процеси планування та забезпечити прозорість виконання завдань на всіх етапах інноваційного циклу ільськогосподарського виробництва.

Застосування проєктного підходу дає змогу агропідприємствам контролювати хід впровадження технологій, оцінювати ризики, прогнозувати результати та оптимізувати використання фінансових і матеріальних ресурсів. Такий підхід також є ефективним інструментом для залучення інвестицій у модернізацію агропромислових виробничих потужностей, оскільки створює чітку структуру, зрозумілу потенційним інвесторам, із конкретними показниками окупності та ефективності проєкту.

Водночас ефективність цього підходу значною мірою залежить від стабільності фінансування, високого рівня компетенцій менеджерів у сфері проєктного управління сільськогосподарськими виробничими процесами та стабільності ринкового середовища. Крім того, реалізація проєктів у сільському господарстві може ускладнюватися через зовнішні фактори, такі як погодні умови, коливання цін на продукцію, демографічні дисбаланси, зміни нормативно-правового регулювання.

Примітно, що підхід нечіткої логіки має ключове значення для прийняття рішень в умовах невизначеності, яка є типовою для сільського господарства. До факторів такої невизначеності належать погодні умови, нестабільність цін на продукцію, обмеженість ресурсів та ін. Використання цього підходу дозволяє враховувати складні та неоднозначні взаємозв'язки між технологіями, ресурсами, виробничими процесами та кліматичними умовами, що сприяє прийняттю обґрунтованих рішень щодо впровадження інноваційних розробок. Також застосування нечіткої логіки дає змогу прогнозувати можливі варіанти розвитку подій і оптимізувати інноваційні процеси в агропромисловому комплексі навіть за умов часткової або неповної інформації. Все це забезпечує стабільне і гнучке впровадження нових технологій, дозволяє зменшувати ризики виробничих та фінансових втрат і підвищувати адаптивність агропідприємств до змін зовнішнього середовища.

Попри низку переваг, актуально виділити й певні обмеження при використанні підходу нечіткої логіки до забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва. Так, застосування такого підходу потребує спеціалізованого програмного забезпечення, складного математичного апарату та залучення висококваліфікованих експертів, здатних оцінювати багатофакторні взаємозв'язки і формувати адекватні моделі прийняття рішень у агропромисловому комплексі. Крім того, впровадження цього підходу потребує значних часових та ресурсних витрат на навчання персоналу і підготовку значного обсягу аналітичних даних.

До найбільш інтегрованих методичних підходів при забезпеченні інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва доречно віднести комплексно-аналітичний підхід, оскільки поєднує системний, функціональний та процесний аналіз для обґрунтування інноваційного агропромислового потенціалу, прогнозування ефективності та вибору пріоритетних рішень щодо його нарощування. При застосуванні комплексно-аналітичного підходу вдається здійснювати всебічне оцінювання технологічних, організаційних та управлінських інновацій, інтегрувати економічні, управлінські та технічні аспекти розвитку агропідприємств, підвищувати ефективність інвестицій у модернізацію агропромислового виробництва.

Також до особливостей комплексно-аналітичного підходу належить здатність враховувати взаємодію різних підсистем та функціональних сфер сільськогосподарського виробництва, що дає змогу створювати комплексні стратегії інноваційного розвитку та забезпечувати синергію між технологіями, організаційними процесами та управлінськими рішеннями. Такий підхід розширює можливості прогнозування результатів впровадження інноваційних розробок, оцінювати рівень сформованості інноваційного потенціалу та визначати оптимальні напрями модернізації виробничих процесів в агропромисловому комплексі.

Втім реалізація комплексно-аналітичного підходу до забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва вимагає високих вимог до збору, обробки та аналізу даних, кваліфікації аналітичного персоналу. Крім того, інтеграція різних методик у реальних умовах сільськогосподарського виробництва може бути досить складною через обмеженість ресурсів, нестабільність зовнішнього середовища та необхідність координації численних процесів. Саме тому для досягнення максимального ефекту комплексно-аналітичний підхід доцільно поєднувати з іншими методиками, що дозволяє створити збалансовану та ефективну систему управління інноваціями в агросекторі.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Методичні підходи до забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва мають як переваги, так і обмеження, а їх комбіноване використання дозволяє досягати максимального ефекту. Так, системний підхід забезпечує комплексний огляд взаємозв'язаних підсистем сільськогосподарського виробництва, процесний – оптимізує інноваційні цикли та контроль впровадження технологій, функціональний – дозволяє точково підвищувати ефективність у ключових сферах діяльності агропідприємств, а проєктний підхід сприяє плануванню та реалізації чітко структурованих інноваційних бізнес-проєктів у агропромисловому комплексі. Натомість підхід нечіткої логіки є ефективним у прийнятті рішень в умовах невизначеності та складних взаємозв'язків між технологіями, ресурсами та зовнішнім середовищем, тоді як комплексно-аналітичний підхід інтегрує всі попередні методики і, таким чином, здатний забезпечити всебічне оцінювання інноваційного потенціалу та підвищуючи ефективність інвестицій у модернізацію сільськогосподарського виробництва. Відтак, використання таких методичних підходів у комплексі дозволяє агропідприємствам гнучко адаптувати інноваційні рішення до конкретних виробничих умов, стратегічних цілей і ризиків, щоб забезпечити стабільне і стійке нарощування високотехнологічного потенціалу.

Подальші дослідження у сфері забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва можуть бути спрямовані на комплексне вивчення ефективності поєднання різних методичних підходів у реальних виробничих умовах та визначення оптимальних моделей їх інтеграції.

Література

1. Ільчук М., Свиноус І., Томашевська О. Теоретичні засади здійснення інноваційної діяльності в сільському господарстві. Економічний дискурс. 2024. № 1-2. С. 17–25. <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2024-1-2>
2. Савицький Е. Сучасні реалії інноваційного розвитку підприємств агробізнесу в Україні. Економіка та суспільство. 2021. № 31. С. 104–107. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-56>
3. Хахула Б. В. «Зелена економіка» – основа інноваційного розвитку аграрного сектору України. Продовольчі ресурси. 2023. № 11(20). С. 256–264. <https://doi.org/10.31073/foodresources2023-20-25>
4. Хахула В. С., Хахула Б. В., Свиноус Н. І. Формування системи консультативного забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Ефективна економіка. 2023. № 2. <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.2.25>
5. Гончаренко О. В., Тимошук В. В. Управлінський аспект розвитку інновацій сільськогосподарських підприємств. Цифрова економіка та економічна безпека. 2024. № 1(10). С. 19–23. <https://doi.org/10.32782/dees.10-4>
6. Гарбар Ж. В., Майбородюк К. С. Інноваційний менеджмент як базис інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Агросвіт. 2021. № 9-10. С. 11–17. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.9-10.11>
7. Boiko V., Lyzak M., Vasylytsiv T., Lupak R., Ohinok S. Financial and economic performance of agricultural enterprises: analysis and policy improvement. Agricultural and Resource Economics. 2024. Vol. 10. № 4. P. 129–155. <https://doi.org/10.51599/are.2024.10.04.06>
8. Гарбар Ж. В., Майбородюк К. С. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств України. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 12. С. 18–22. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.12.18>
9. Лупак Р. Л. Інституціональні та структурні аспекти підвищення конкурентоспроможності агропродовольчої продукції. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. 2021. № 63. С. 36–41. <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-63-06>

10. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л. Інструменти господарського механізму розвитку сільських територій як передумова вирівнювання просторово-територіальних диспропорцій соціально-економічної безпеки України. *Бізнес Інформ*. 2016. № 11. С. 167–171.
11. Гончаренко О., Ненахова М., Бокоч О., Владіміров І. Інноваційні тренди розвитку суб'єктів агропромислового виробництва. *Економіка харчової промисловості*. 2023. Т. 15. Вип. 2. С. 55–61.
12. Негрей М., Тараненко А., Костенко І. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>
13. Дяченко М. І., Жмуденко В. О. Аграрний сектор України: поточний стан та його відновлення в умовах трансформаційних змін. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-8>
14. Прокопишин О., Полегенька М., Жидовська Н. Інноваційні стратегії розвитку агробізнесу України в післявоєнний період. *Вісник Львівського національного екологічного університету. Серія «Економіка АПК»*. 2023. № 30. С. 33–37. <https://doi.org/10.31734/economics2023.30.033>
15. Коваленко Ю., Гримак Є. Перспективи фінансування інноваційного розвитку аграрних підприємств України у післявоєнний період. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2025. № 1(41). С. 301–312. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1\(41\)-301-312](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1(41)-301-312)

References

1. Ilchuk, M., Svinous, I., Tomashevskaya, O. (2024). Theoretical foundations of innovative activity in agriculture. *Economic discourse*. no. 1-2. P. 17–25. <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2024-1-2>
2. Savitsky, E. (2021). Modern realities of innovative development of agribusiness enterprises in Ukraine. *Economy and society*. no. 31. P. 104–107. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-56>
3. Khakhula, B. V. (2023). «Green economy» is the basis of innovative development of the agricultural sector of Ukraine. *Food resources*. no. 11(20). P. 256–264. <https://doi.org/10.31073/foodresources2023-20-25>
4. Khakhula, V. S., Khakhula, B. V., Svinous, N. I. (2023). Formation of a system of consulting support for the innovative development of agricultural enterprises. *Effective Economy*. no. 2. <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.2.25>
5. Goncharenko, O. V., Tymoshchuk, V. V. (2024). The managerial aspect of the development of innovations in agricultural enterprises. *Digital Economy and Economic Security*. no. 1(10). P. 19–23. <https://doi.org/10.32782/dees.10-4>
6. Garbar, Zh. V., Mayborodyuk, K. S. (2021). Innovation management as a basis for the innovative development of agricultural enterprises. *Agrosvit*. no. 9-10. P. 11–17. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.9-10.11>
7. Boiko, V., Lyzak, M., Vasylytsiv, T., Lupak, R., Ohinok, S. (2024). Financial and economic performance of agricultural enterprises: analysis and policy improvement. *Agricultural and Resource Economics*. vol. 10. no. 4. P. 129–155. <https://doi.org/10.51599/are.2024.10.04.06>
8. Garbar, Zh. V., Mayborodyuk, K. S. (2021). Investment support for innovative development of agricultural enterprises of Ukraine. *Investments: practice and experience*. no. 12. P. 18–22. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.12.18>
9. Lupak, R. L. (2021). Institutional and structural aspects of increasing the competitiveness of agri-food products. *Bulletin of the Lviv University of Trade and Economics. Economic Sciences*. no. 63. P. 36–41. <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-63-06>
10. Vasylytsiv, T. G., Lupak, R. L. (2016). Tools of the economic mechanism for the development of rural areas as a prerequisite for leveling spatial and territorial disparities in the socio-economic security of Ukraine. *Business Inform*. no. 11. P. 167–171.
11. Goncharenko, O., Nenakhova, M., Bokoch, O., Vladimirov, I. (2023). Innovative trends in the development of agricultural production entities. *Food Industry Economics*. vol. 15. issue 2. P. 55–61.
12. Negrey, M., Taranenko, A., Kostenko, I. (2022). The agricultural sector of Ukraine in conditions of war: problems and prospects. *Economy and society*. no. 40. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>
13. Dyachenko, M. I., Zhmudenko, V. O. (2023). The agricultural sector of Ukraine: current state and its restoration in conditions of transformational changes. *Economy and society*. no. 56. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-8>
14. Prokopyshyn, O., Polegenka, M., Zhydovska, N. (2023). Innovative strategies for the development of agribusiness in Ukraine in the post-war period. *Bulletin of the Lviv National Ecological University. Series «Economics of the Agricultural Complex»*. no. 30. P. 33–37. <https://doi.org/10.31734/economics2023.30.033>
15. Kovalenko, Yu., Hrymak, E. (2025). Prospects for financing innovative development of agricultural enterprises in Ukraine in the post-war period. *Problems and prospects of economy and management*. no. 1(41). P. 301–312. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1\(41\)-301-312](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1(41)-301-312)